

Nők és a munkaerőpiac

A nők munkaerő-piaci részvételének növelését számos egyéni, gazdasági és társadalmi szempont indokolja. Az OECD munkaerőpiacán azonban a nők még ma is számos gazdasági akadállyal találják magukat szembe. Ezek leküzdésében a kormányok jelentős segítséget nyújthatnak nekik. A kérdés az, hogy milyen állami intézkedésekkel lehet a leghatékonyabban javítani a jelenlegi helyzetet.

Tárgyszavak: szociálpolitika; részmunkaidő; foglalkoztatás; családbarát munkahely; gyermekgondozás; szociális háló; női munkaerő; adózás; OECD; népességszaporulat; nyugdíjrendszer; gyermekszegénység.

Gyermekvállalás vagy karrier

A gyermekes munkavállalók túl gyakran képtelenek összeegyeztetni a családjuk és a munkaadók elvárásait. Nem meglepő tehát, hogy az emberek egyre később alapítanak családot, és kevesebb gyermeket vállalnak (vagy éppen egyet sem). Vannak szülők, akik szívesen dolgoznának, mégis arra kényszerülnek, hogy tartósan feladják az állásukat, mert időben nem tudják a kettőt egyeztetni, mivel nem áll rendelkezésre megfizethető gyermekfelügyelet, vagy mert a szülés után nem tudják folytatni karrierjüket. A családi élet és a munka összehangolása az egyén és a társadalom számára is fontos feladat.

Azok döntését, akik tudatosan választják a gyermeknevelést a karrierrel szemben, tiszteletben kell tartani. Sok szülőnek viszont nincs más választása, mint hogy otthon maradjon gyerekeivel. Ugyanakkor általában azok a gyermekek élnek szegény körülmények között, akiknek a szülei nem rendelkeznek fizetett állással, és azokat az anyákat fenyegeti idősebb korukban az elszegényedés, akik a gyermekeik miatt feladták karrierjüket. Azokban a családokban, ahol csupán az egyik szülő dolgozik, háromszor annyi a szegény gyerek, mint a kétkeresős családokban.

A gyermeküket egyedül nevelő szülők számára különösen nagy nehézséget okoz a családi élet és a munka összeegyeztetése, mivel ők egy személyben kenyérkeresők és gyermekgondozók. Mivel az állás nélküli egyedülálló szülők gyermekeinek háromszor nagyobb az esélyük arra, hogy szegénységben nőjenek fel, nagyon fontos, hogy kidolgozzanak egy olyan politikát, amely reális esélyt biztosít a gyermeküket egyedül nevelőknek arra, hogy munkahelyi és gyermekgondozási feladataikat össze tudják egyeztetni.

A választás

Egy 1998-ban végzett felmérés szerint, amely a kisgyermekes párok munkavállalási preferenciáit vizsgálta, az EU-tagországokban tízből mindössze egy pár támogatta azt a hagyományos családmódot, amelyben a férfi az egyetlen kenyérkereső. Ugyanakkor a felmérés azt is feltárta, hogy tízből négy pár mégis egy keresetből (többnyire a férfiéből) él. Ezek az eredmények egy fontos dimenziót adnak ahhoz a vitához, amely a nők munkához jutási esélyeinek javítása körül folyik. A nők munkavállalása ugyanis nemcsak a jövedelmi viszonyokat és a foglalkoztatási statisztikákat javíthatja, de ez az, amit a nők többsége is akar. Noha az OECD-tagországokban ma több nő dolgozik, mint 20 évvel ezelőtt, a férfiak helyzete a munkalehetőségek és a bérek szempontjából még mindig jóval kedvezőbb, mint a nőké. A részmunkaidős és rosszabbul fizetett munkakörök nagy részét is nők töltik be.

A karrier választása gyakran a gyermekvállalás elhalasztásához, és ezáltal a népességszaporulat csökkenéséhez vezet. Svájcban például, ahol a gyermekvállalás és a karrier összeegyeztetése nehézségekbe ütközik, az egyetemet végzett nők 40%-a 40 éves korában még gyermektelen. A nőket nem lenne szabad olyan választás elé állítani, hogy vagy jól fizető és az ambícióiknak megfelelő munkát végeznek, vagy megadják a gyermekeiknek azt a szeretetet és gondoskodást, amelyre szükségük van.

A népességi viszonyok alakulása is arra figyelmeztet, hogy a nők foglalkoztatása fontos kérdés, amellyel foglalkozni kell. A gyermekek számának csökkenése, a népesség általános elöregedése komoly következményekkel jár az OECD-tagországok társadalmára, és a szociális védőháló fenntarthatóságát fenyegeti. Ahogy csökken a munkaképes korú lakosság aránya, veszélybe kerülhet a közkiadások finanszírozása és a jóléti intézmények fenntartása. Ezt a kockázatot is enyhíteni lehet a nők munkaerő-piaci részvételének növelésével.

Jobb szociálpolitikával a nők munkavállalásának elősegítéséért

A kormányok többet is tehetnének a nők munkavállalásának elősegítéséért. A kérdés csak az, hogy hogyan. A fejlett világ egyes országai ebben a tekintetben jobban állnak, mint mások. Míg a skandináv államokban és egyes kelet-európai országokban a 25 és 54 év közötti nőknek mintegy 80%-a jár munkába, addig Írországból, Japánból és Luxemburgból például csak a 65%-uk. Az eredményes társadalompolitikai intézkedések azonosításában az okoz gondot, hogy nehéz egy követhető mintát vagy ideális modellt találni: a nők foglalkoztatásában élen járó országok más és más magyarázatot adnak a helyzetükre. A gyermekgondozás támogatása valamennyiüknél fontos elemnek számít, a kérdés csupán az, hogy azt ki nyújtja, és ki fizeti.

Svédország például közismerten bőkezű a családi jóléti támogatások terén, mégis a svéd nők többsége inkább teljes munkaidőben dolgozik, míg norvég társaik a részmunkaidős foglalkoztatást részesítik előnyben.

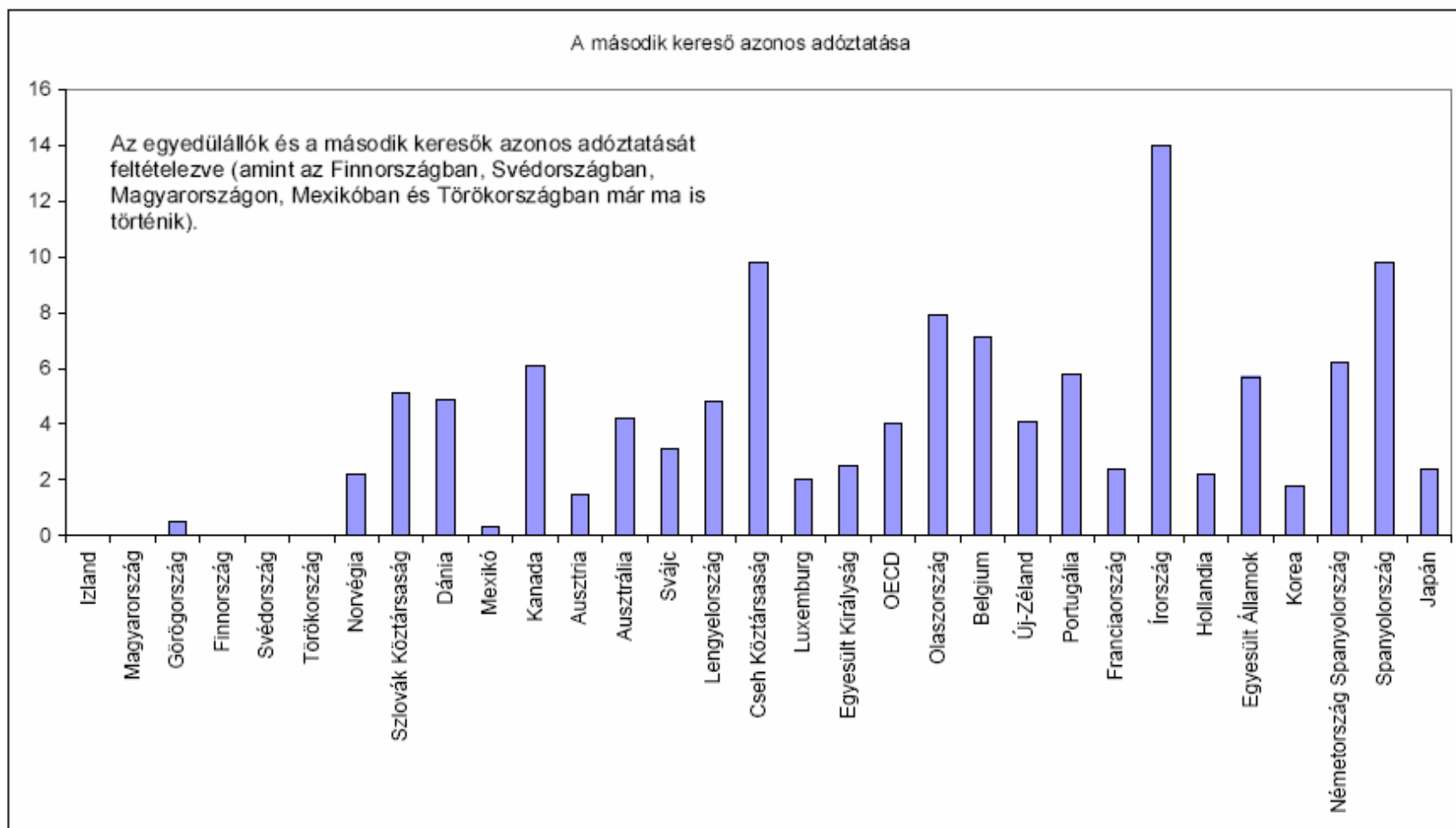
Egy 1985 és 1999 között 17 országban lefolytatott kutatás azt mutatja, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás lehetősége ténylegesen növeli a nők munkaerő-piaci részvételét. A részmunkaidő azoknak a teljes állásban lévő nőknek is kínálhat megoldást, akiknek csak átmenetileg van szükségük arra, hogy több időt töltsenek otthon, és így nem kényserülnek arra, hogy teljes egészében feladják az állásukat.

A korábban említett EU-felmérés azt mutatja, hogy a kisgyermekes párok Németországban, Írországból, Hollandiából és az Egyesült Királyságból a részmunkaidős foglalkoztatást, Finnországban, Svédországban, Belgiumban és Franciaországban pedig a teljes munkaidős foglalkoztatást részesítik előnyben.

Az állam ösztönző szerepe

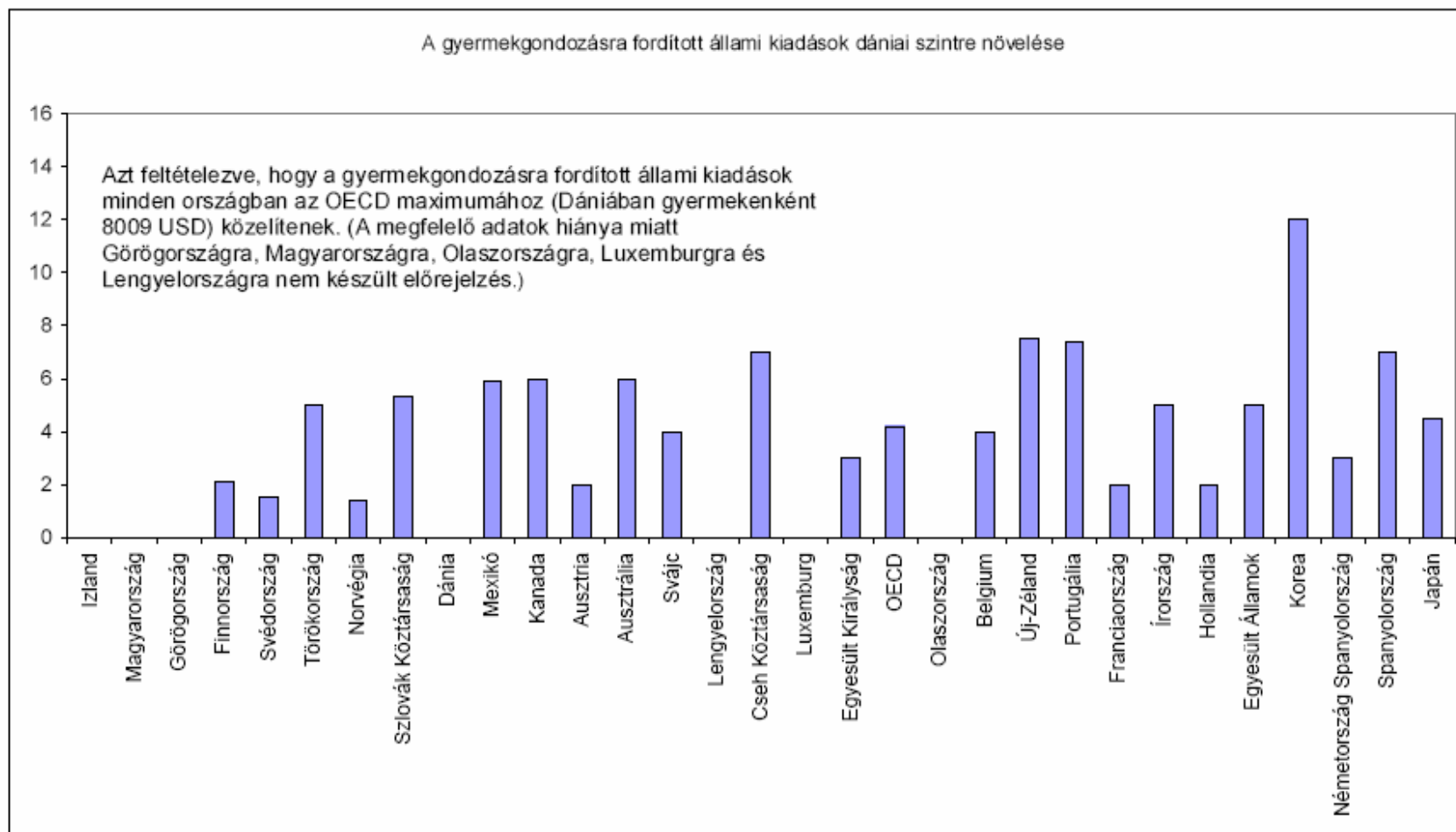
Az állam az adó- és járulérendszer révén is befolyást gyakorol a családanyák munkavállalására. A skandináv államok többségében, valamint Ausztriában, Franciaországban és az Egyesült Királyságból a második kereső adóztatása kedvezőbb, mint az egykeresetűeké, és ezen országok mindegyikében magas a nők munkaerő-piaci részvétele.

Azokban az országokban, ahol a második keresőt nem részesítik adókedvezményben, hanem összevontan adóztatják a családot, a nők kisebb arányban dolgoznak, mivel a munkavállalással eleshetnek az alacsonyabb jövedelemszinten járó adókedvezményektől (1. ábra).

Az 1. ábra folytatása a következő oldalon

Az 1. ábra folytatása az előző oldalról

1. ábra Az aktív korú nők munkaerő-piaci részvételét növelő intézkedések szimulált hatásai az OECD-országokban, %-os növekedés

A 2025-re várható részvételi arányokat alapul véve; az OECD a nem súlyozott OECD-átlagot jelenti.

A családtámogatás esetenként túl bőkezű is lehet. A hosszabb időn át fizetett gyermekgondozási díj nemcsak, hogy túl sokáig tartja távol a nőket a munkaerőpiacról, és rontja a nők foglalkoztatási arányát, de a kiesés a későbbi karrierlehetőségeiket is gyengíti, a fizetésük pedig a visszatérést követően várhatóan alacsonyabb lesz. Az elemzések azt mutatják, hogy a 20 hetet meghaladó gyermekgondozási díj negatívan hat a nők munkaerő-piaci részvételére (a fizetett gyermekgondozási szabadság 3 év vagy azt meghaladó időszak Ausztriában, Finnországban, Franciaországban és Németországban). Az egyéb kedvezmények, mint például a családi pótlék, elsősorban azokat a nőket tartja vissza a munkavállalástól, akik egyébként részmunkaidős állást vállalnának.

A gyenge anyagi ösztönzésnek tudható be, hogy Ausztráliában, Írországban, Új-Zélandon és az Egyesült Királyságban például az egyedülálló szülőknek csupán mintegy 50%-a dolgozik, mivel a gyermek 10 éves koráig biztosított kedvezmények és juttatások odaítélését nem teszi függővé a munkakereséstől.

Ezeket a kedvezményeket persze számos szociális célkitűzés – például az elszegényedés megakadályozása – indokolhatja, a nők foglalkoztatásának ösztönzése szempontjából azonban szerencsésebb lenne olyan politikát alkalmazni, amely az otthonmaradás helyett inkább a bölcsődei, óvodai elhelyezést vagy bébiszitter alkalmazását támogatja.

A politika megválasztása valójában annak függvénye, hogy az adott kormányok mit kívánnak elérni: a nők erőteljesebb munkaerő-piaci részvétele, magasabb jövedelemszintje, elszegényedésének mérséklése, nagyobb anyagi függetlensége mind-mind jogos és elfogadható célkitűzés.

A gyermekgondozás támogatása és intézményrendszerének fejlesztése

Az ösztönzés természetesen nem működhet megfelelő gyermekgondozási lehetőségek nélkül. Ezt leginkább a szolgáltató ágazat szabályozásának enyhítésével lehet biztosítani. A bevándorlási politika enyhülésének hatására például számos országban ma már kellő számú dajka áll rendelkezésre. A gyermekgondozási támogatások és az adókedvezmények költségesek, gazdasági hatékonyság szempontjából azonban indokoltak lehetnek, ha például az anyák tényleges adóterhei magasak, illetve ha a gyermekgondozást vállalók bére az anyák keresetéhez képest magas. Emellett az alacsony jövedelemmel rendelkező anyák például hitelhez is nehezen jutnak, ezért szükségük lehet segítségre, hogy

gyermekük gondozását finanszírozni tudják. A támogatást azonban a lehető legnagyobb mértékben az anya munkavállalásához kellene kötni, és az alacsony keresetű anyáknak kellene juttatni.

A feltételhez kötésnél azonban nagy körültekintéssel kell eljárni, és elsősorban a gyermekek jólétét, a családi élet és a munka összehangolását kell szem előtt tartani. Ebben sokat segíthetnek az állam vagy az önkormányzatok által finanszírozott hivatalos gyermekgondozási intézmények.

A gyermekgondozás költségei igen magasak lehetnek. Az Egyesült Államokban például a szülők által fizetendő díj a költségek 76%-át teszi ki, és az alacsony jövedelmű családok a teljes jövedelmüknek akár az egynegyedét is a gyermekgondozásra fordíthatják. Ezzel szemben Svédországban a szülőknek csupán legfeljebb a költségek 11%-át kell fedezniük, az alacsony jövedelmű családok pedig kevesebbet vagy egyáltalán nem fizetnek térítést. Számos ország jó gyermekgondozási intézményekkel rendelkezik, ezek azonban nem mindig megfizethetőek, illetve nem feltétlenül alkalmazkodnak a szülők munkaidejéhez. És nem elég csupán bölcsődékről és óvodákról gondoskodni. Az általános iskolások tanítási időn kívüli felügyeletét is meg kell oldani ahhoz, hogy a szülők biztos helyen tudhassák a gyermekeiket, és teljes munkaidejű állást vállalhassanak. A gyermekgondozás támogatásánál tehát figyelembe kell venni a szülők preferenciáit a gondozás típusát és idejét illetően, és hatékony ellenőrzéssel biztosítani kell a hivatalos gondozói létesítmények megfelelő színvonalát.

Családbarát munkahely

Ha a cél a nők foglalkoztatásának növelése, akkor a szociális kiadások drasztikus emelése nem feltétlenül célravezető, amint azt az Egyesült Államok és Portugália esete mutatja. Más tényezők is kulcsszerepet játszanak, mint például a kulturális beidegződések, a nők iskolai végzettsége, a munkaerőpiac feltételei, a munkanélküliség aránya és a népszaporulat. Milyen politikát kell követni tehát, ha a javítani akarják a nők részvételét a munkaerőpiacon? A tények azt mutatják, hogy egy jól működő munkaerőpiac, amely nem gátolja a foglalkoztatást, és lehetőséget ad a szakmai előmenetelre, nagyobb részvételhez vezet. A családbarát gyakorlat is alapvető feltétel. Egyre több országban, például Hollandiában is, a munkavállalóknak lehetőségük van a munkaidejük módosítására, Svédországban pedig a még nem iskolás korú gyermekek szülei csökkentett munkaidőben dolgozhatnak. Általában az anyák élnek ezek-

kel a lehetőségekkel, mivel átlagosan kevesebbet keresnek a háztársuknál, így a családi kassza kevésbé érzi meg, ha ők dolgoznak kevesebbet, emellett a kulturális beidegződések is sokat nyomnak a latban, mert sok munkaadó (és kolléga) még mindig furcsának találja, ha az apa kér gyermekgondozási szabadságot. Pedig az apáknak is nagyon fontos szerep jut a családi élet és a munka összehangolásában, és számos OECD-tagországban már az apák is jogosultak hosszabb-rövidebb idejű gyermekgondozási szabadságra, illetve megoszthatják azt az anyával. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az apák csak ritkán vesznek ki hat hónap szabadságot, hogy teljes állású szülők legyenek, sőt a tendencia azt mutatja, hogy a férfiak szülővé válásukat követően több időt töltenek a munkahelyükön, és a családi feladatokat még a kétkeresős családokban is inkább az anyára hárítják.

A munkaadóknak nagy szerep jut a családi élet és a munka összeegyeztetésében. Például több részmunkaidős állás létrehozásával segíthetnek a szülőknek, illetve fizetett szülési szabadságot, rugalmas munkaidőt és fizetett ápolási szabadságot kínálhatnak a családos munkavállalóknak. Ezek a kedvezmények az állami szférában és a sok nőt foglalkoztató nagyobb vállalatok körében már elterjedtek, de elsősorban azok a magasabb végzettséggel rendelkező, jól képzett női munkavállalók részesülnek belőlük, akiket a cégek ily módon is szeretnének megtartani.

Azok a politikák, amelyek figyelmen kívül hagyják a családokat, végső soron a dolgozó nők igényeit hagyják figyelmen kívül. Az oktatásnak is fontos szerepe van: nem csupán a szükséges szaktudás elsajátításában, de az ambíciók és a függetlenség igényének felélesztésében is. Ezek azok a tényezők, amelyek megmagyarázhatják a nők nagyfokú munkaerő-piaci részvételét olyan, egymástól sok tekintetben különböző országokban, mint az Egyesült Államok és Svédország.

Azok a politikák működnek a leginkább, amelyek nemcsak abban segítik a nőket, hogy a családi életet és a munkát összehangolják, hanem amelyek a személyes ambícióikat és fejlődési igényeiket is támogatják. Ezek azok a szempontok, amelyeket egy proaktív foglalkoztatáspolitikának figyelembe kell vennie.

OECD körkép – Családbarát politika és gazdasági növekedés

Vajon segíti vagy hátráltatja a szociális politika a gazdasági növekedést? Össze lehet-e egyeztetni a munkavégzést és a családi életet, vagy választás elé kell állítani szülőket? Az alábbiakban körképet adunk arról,

hogyan egyeztetik össze egyes OECD tagországokban az aktív szociálpolitikát a gazdasági fejlődés szempontjaival.

Ausztrália – Társadalmi koalíció az erős családokért

Az ausztrál kormány egy olyan társadalmi koalíció létrehozására törekszik, amely az erős, ellenálló család megteremtése és támogatása érdekében összefogja a családokat, közösségeket, civil szervezeteket, üzleti vállalkozásokat és az államot. A kormánynak ebben a feladatban kettős szerepe van: egyrészt a gazdaságot erősítő politikát kell folytatnia, másrészt pedig egy olyan társadalompolitikát kell kidolgoznia, amely hozzásegíti az egyéneket, a családokat és a közösségeket ahhoz, hogy célkitűzéseiket megvalósíthassák, és leküzdhessék a nehézségeiket.

Ausztrália mostani jó gazdasági teljesítménye és költségvetési többlete lehetővé teszi, hogy jobban finanszírozott és jobb színvonalú egészségügyi ellátás, oktatás és családtámogatás formájában több pénzt juttassanak vissza a családoknak. Az ország jó helyzetben van ahhoz, hogy az elöregedő népesség okozta problémákat megoldhassa. A nyugdíjjaradék rendszere a munkaadók által kötelezően fizetendő járulékok mellett jelentős adókedvezményekkel támogatott önkéntes nyugdíjjaradék fizetésre (amelyet az alacsony jövedelműek esetében az állam is kiegészít) és egyéb megtakarítási formákra épül. Ezt a rászorulóknak esetében egy államilag finanszírozott öregségi nyugdíjbiztosítás is kiegészíti.

Emellett az ausztrál kormány nagy hangsúlyt helyez olyan politikák kidolgozására, amelyek elősegíthetik a családi élet és a munka egyensúlyának megteremtését. Egy olyan rendszer bevezetéséről határoztak, amelyben az egyes minisztereknek minden új javaslat benyújtásakor nyilatkozniuk kell arról, hogy az hogyan érintheti a családokat. A családok széthullásának megakadályozása érdekében pedig olyan programokat működtetnek, amelyek révén a párok megtanulhatják, hogyan oldják meg konfliktusaikat, és hogyan birkóznak meg együtt a nehezebb időszakokkal.

A kisgyermekesek támogatásának nemzeti programja az egészségügy, a korai tanulás és gondozás, és a családbarát közösségek terén igyekszik összehangolni a támogató szolgáltatásokat. A gyermekes családokat különböző formájú támogatásokban részesítik, megfizethető és színvonalas gyermekgondozási intézményhálózatot működtetnek, és támogatják az időseket és tartós betegeket ápolókat.

Az ausztrál kormány erős gazdaság fenntartására törekszik, mivel annak előnyeit az egyének, a családok és a közösségek élvezik, a megfelelő szociális infrastruktúra ugyanakkor elősegíti a gazdasági tevékenységek élénkülését és az anyagi jólétet.

Egyesült Államok – A sikeres házasság titka

Bush elnöksége alatt az Egyesült Államok szociálpolitikájának talán legmarkánsabb jelensége a házasság intézménye melletti elkötelezettség. 2002-ben az elnök bejelentette, hogy finanszírozni kívánja azokat az újszerű programokat, amelyek a gyermekszegénység visszaszorítását, a gyermekek jólétének növelését célozzák. A „Kezdeményezés a jól működő házasságért” elnevezésű program azokat a párokat igyekszik támogatni, akik szeretnék elsajátítani a jó házassághoz szükséges készségeket és ismereteket. Ez a kezdeményezés jelentős elmozdulást jelent az Egyesült Államok társadalompolitikájában, hiszen az 1960-as évek óta az állam nem igazán foglalkozott a házasság intézményével, és esetenként, ha nem is szándékosan, aláásta azt. Az elmúlt 20 év társadalomtudományi kutatásai, amelyek oly gyakran rámutattak a jól működő házasságoknak a gyermekekre, felnőttekre és a társadalom egészére gyakorolt jótékony hatásaira, alátámasztják ezt a változtatási igényt.

Míg a jól működő házasságok érzelmi és pszichológiai előnyei közzismertek, a kutatások következetesen azt is kimutatták, hogy a házasság és a család a társadalomnak olyan alapvető intézményei, amelyek óriási befolyást gyakorolnak a gazdaságra. Minden jól működő házasság egy új háztartást, azaz egy olyan gazdasági egységet hoz létre, amelynek bevételei, kiadásai, megtakarításai és befektetései vannak. A háztartásokba általában gyermekek is tartoznak, akik a gazdaság humántőkéjét erősítik. A házasságok a gazdasági viselkedésre is hatással vannak. Ez különösen igaz a férfiakra, akikre sok esetben nagyobb gazdasági felelősséget vállalnak, amikor egy családot kell támogatniuk.

Nem csoda, hogy az 1992. évi közgazdasági Nobel-díjas Gary Becker azt állítja, hogy a házaspárok háztartása a létező leghatékonyabb gazdasági rendszer. A boldog házasságban élő férfiak és nők más háztartásoknál magasabb jövedelemszintre, és alacsonyabb költségekre számíthatnak. Szociológiai vizsgálatok kimutatták, hogy a házasságok jólétet teremtenek, és a házaspárok általában jobb anyagi körülmények között érik el a nyugdíjas kort, mint egyedülálló társaik.

A házasság intézményének egyértelmű gazdasági előnyeit tekintve, a jól működő házasságok létrejöttét és fennmaradását támogató szociál-

politikai intézkedések sokat tehetnek azért, hogy az Egyesült Államok gazdasága erős és stabil legyen.

Hollandia – Gazdaságélénkítés jóléti intézkedésekkel

Más országokhoz hasonlóan Hollandiában is éles vita zajlik arról, hogyan kell módosítani a jóléti államot. A népesség öregedése, a globalizáció, a technológiai haladás, az egyéni szabadságjogok kérdése szükségsszerűvé teszi, hogy a szociális rendszer többet tegyen annál, mint-hogy kiigazítja a juttatások és a pénzügyi ösztönzők mértékét. A közelmúltban a holland kormány egy figyelemre méltó kezdeményezéssel állt elő, amelyet egyéni életciklus-megtakarítási programnak neveztek el (*levensloopregeling*).

A jelenlegi jóléti állam felépítésekor, az 1960-as években, a holland népesség fiatal, etnikailag homogén volt, és egymáshoz hasonló családi háztartásokban élt. A mai jóléti juttatásokat ennek a generációnak az életciklusához alakították:

- iskoláztatás a fiataloknak,
- munkahelyi karrier (a férfiaknak),
- háztartásvezetés (a nőknek), majd
- a nyugdíj.

A holland társadalom azóta radikális változásokon ment keresztül, és ennek megfelelően az egyéni életciklusok is jelentősen átalakultak és egymástól nagyfokú eltéréseket mutatnak. Az embereknek új kihívásokkal kell megküzdeniük. A népesség elöregedése miatt a nyugdíjkorhatár kitolódik. A tudás alapú gazdaság megköveteli, hogy az emberi tőkébe folyamatosan, a pályafutás egésze során befektessenek. A szülőknek meg kell találniuk a módját, hogy a munkát és a gyermeknevelést összeegyeztessék. Az életnek ezen hektikus időszakában, amikor a gyerekek, a tanulás és a munka mind-mind igényt formál az emberek korlátozott idejére, sokan úgy csökkentik a rájuk nehezedő terhet, hogy idő előtt visszavonulnak a munkaerőpiacról. Ez veszélyeztetheti a szociális ellátások finanszírozásának fenntarthatóságát és a társadalmi kohéziót.

Ezeknek a feszültségeknek a kezelésére dolgozták ki Hollandiában azt a programot, amelyben a dolgozók bruttó bérükből takarékoskodhatnak, az adó megfizetését pedig a megtakarítások lehívásáig elhalaszthatják. Az egyéni megtakarítási számlájukra kerülő összeget különféle okból igénybe vett fizetés nélküli szabadságok finanszírozására fordíthatják (gyermekük vagy idős szüleik gondozása, tanulmányok folytatá-

sa, alkotói szabadság, korengedményes nyugdíj). A maximálisan megta-
karítható összeg az előző évben kapott bruttó bér 210%-a.

A program lehetőséget kínál a dolgozóknak, hogy életük különböző szakaszaiban jobban össze tudják hangolni szabadidő és jövedelem igényeiket. Ezzel csökkenthető annak a kockázata, hogy az emberek, különösen a dolgozó anyák, idő előtt visszavonuljanak a munkaerőpiacról, és kevesebb lesz a betegség miatti hiányzás. Az eredmény pedig egy alkalmazkodóbb jóléti állam, amely a gazdaság erősödését is elősegíti. Ez az új életciklus-szemlélet nagy lehetőségeket rejt a szociális politika számára.

Korea – Minőségi gyermekgondozási rendszer

Korea egyik legsúlyosabb problémáját manapság a csökkenő születési ráta okozza. Míg 1983-ban a népesedési arány 2,1 volt, az 1990-es évek végére ez a mutató 1,7-re (az OECD-országok átlagára) esett vissza, és a gazdasági válság hatására azóta még tovább romlott. Ha nem sikerül ezt megfordítani, a demográfiai trend katasztrofális hatással lehet az ország jövőjére. Az alacsony népszaporulat komolyan alááshatja Korea gazdaságát és növeli az idős népesség támogatásának terhét. A helyzet kihívásaira a kormány gondosan megtervezett, konkrét intézkedésekkel kíván válaszolni.

A népességszaporulatról és az előregedő társadalomról szóló törvénytervezet fontos lépést jelent a probléma kezelésének folyamatában. Az új törvény rendelkezései a házasságkötéstől a terhességen át a gyermeknevelésig és az oktatásig, a lakáshoz jutásig és az adókérdésekig számos területre kiterjednek. Nagyobb pénzügyi forrásokat biztosítanak például a minőségi gyermekgondozás intézményeinek. Az állami intézmények arányát e területen 60%-ra kívánják növelni. A munkavállalók 90 napos szülési szabadságra lesznek jogosultak, a teljes fizetésükért. Ezenfelül legfeljebb 12 hónap gyermekgondozási szabadságot is igénybe vehetnek, amely során a foglalkoztatásbiztosítási alaptól határozott összegű támogatást kapnak, hogy a jövedelemkiesés miatt ne kelljen aggódniuk.

A koreai munkaügyi normákat szabályozó törvény ajánlásokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a munkáltatók milyen intézkedésekkel tehetik családbaráttá a munkahelyeket. Mivel ezek az intézkedések nem kötelezőek, az állam igyekszik jó példával elől járni, és rugalmas munkaidő, valamint részmunkaidős állások révén a dolgozó szülők helyzetét megkönnyíteni. Ezen felül a közelmúltban bevezetett ötnapos munkahét

is várhatóan a családok érdekeit szolgálja, és elősegíti majd a nők munkavállalását. A dolgozó anyák csökkenthetik a gyermekszegénységet. A népességcsökkenésből adódó munkaerőhiány miatt egyre sürgetőbb feladat a nők munkaerő-piaci részvételének növelése.

Németország – Megbízhatóság és megfizethetőség

Egyetlen ország sem függetlenítheti magát a globalizáció hatásaitól és a demográfiai trendektől. Ez alól Németország sem képez kivételt, épp ellenkezőleg. Németországra a két országrész egyesítésének következtében különleges teher hárul. 2001-ben a nyugdíjbiztosítás fenntarthatósága érdekében egy olyan nyugdíjreformot indítottak el, amely a megbízhatóságot és a megfizethetőséget egyesíti magában. A demográfiai terheket egyenlően osztották meg a járulékot fizetők és a nyugdíjasok között, így a nyugdíjasoknak sem kell attól félniük, hogy elveszítik megélhetésüket, és a járulékfizetésre kötelezetteket – egyéneket és társaságokat – pedig nem terhelik folyamatosan növekvő kötelezettségek. Továbbra is a kötelező nyugdíjbiztosítás marad az öregkori anyagi biztonság alapja, ez azonban nem elegendő a megfelelő életszínvonal fenntartására. Ezért egyre nagyobb szerepet kap a kiegészítő, tőkealapú nyugdíjbiztosítás, és az állami támogatás, amelyből elsősorban a családok és az alacsony keresetűek részesülnek. Eközben folyamatosan megszüntetik a korengedményes nyugdíj lehetőségét, és az idősebb állampolgároknak megadják az esélyt arra, hogy a munkaerőpiacon maradhassanak.

A siker jelei már megmutatkoznak: Németország nehéz gazdasági helyzete ellenére a járulékok mértéke stabil maradt, a tényleges nyugdíjba vonulás átlagéletkora kitolódott, és az időskori szegénység is csökkent. Egyre több állampolgár képes arra, hogy kiegészítő nyugdíjbiztosítást fizessen, vagyis az időskorúak védelmének van jövője Németországban.

Svédország – Kölcsönös függőség

Svédországban az az alapelv, hogy a társadalombiztosítási rendszernek a társadalom valamennyi tagjára ki kell terjednie. Adók és járulékok formájában mindenkinek hozzá kell járulnia a jóléti kiadásokhoz, és a jövedelmi helyzetétől függetlenül mindenkit megilletnek a kedvezmények. Ez adja a rendszer legitimitását, és garantálja az általános szociális biztonságot. Fontos feladat a társadalombiztosítási rendszer folyama-

tos felülvizsgálata, értékelése és fejlesztése. Már csak a jövő generációk érdekében is fontos, hogy a rendszer fenntartható és finanszírozható maradjon. A közelmúltban bevezetett nyugdíjreform jól példázza, hogyan igyekszik a svéd állam megfelelni ennek a feladatnak.

A svéd jóléti rendszer a gazdasági növekedést is szem előtt tartja, hiszen a növekedés és a jólét nem választható el egymástól. A széleskörű jóléti juttatásokhoz nagyfokú foglalkoztatásra és jól működő gazdaságra van szükség, és a jól tervezett jóléti rendszer cserébe garantálja a gazdasági növekedést. Fontos, hogy a jóléti rendszereket úgy tervezzék meg, hogy azok az egyéni igényeken alapuljanak, és munkára ösztönözzenek. Az elmúlt években a svéd kormány azon dolgozott, hogy például az adórendszer kiigazításával és a gyermekgondozás költségeinek maximalásával csökkentse a marginális hatásokat. A valódi biztonság elősegíti a kezdeményező, kreatív gondolkodást. A társadalom főbb változásainak kezeléséhez elengedhetetlen, hogy az emberek tudják, létezik egy védőháló, amely például munkanélküli-biztosítás, átképzés, illetve kollektív szerződés formájában megóvja őket attól, hogy teljesen kiszolgáltatottá váljanak.

Két biztató jel is arra mutat, hogy a svéd kormány jó irányba halad. A népességszaporulat évek óta folyamatosan nő (jelenleg egy nőre 1,8 szülés jut). A kiváló minőségű intézményekkel kombinált bőkezű és rugalmas gyermekgondozási biztosításnak köszönhetően a svéd szülők össze tudják egyeztetni családi és munkahelyi kötelezettségeiket. Ennek eredményeként folyamatosan nő a születések száma, miközben a svéd nők jelentős arányban kereső foglalkozással rendelkeznek és önfenntartóak. A születések számának növekedése azonban még nem elégséges. Az aktív életkor meghosszabbítására is szükség van ahhoz, hogy a jóléti rendszer fenntartható legyen. A svédeknek ezen a területen is sikerült jelentős előrelépést tenniük: az elmúlt öt év során a 60-64 év közöttiek foglalkoztatásának aránya 48%-ról 58%-ra nőtt.

Ezek az eredmények ténylegesen optimizmusra adnak okot a tekintetben, hogy a svéd állam a jövőben is képes lesz polgárai számára biztosítani a jólétet.

Összeállította: Csépan Lilla

Jaumotte, F.: Women and work – Resolving the riddle. = OECD Observer, 2005. 248. sz. márc. p. 9–11.

Adema, W.: Bavies and bosses. = OECD Observer, 2005. 248. sz. márc. p. 12–18.